

ANALIZA CZYNNIKÓW DOSKONALENIA PRODUKCJI ROLNICZEJ W GOSPODARSTWACH NA PRZYKŁADZIE DORADZTWA W WYBRANEJ GMINIE WSCHODNIEJ POLSKI

Marek Gaworski, Anna Kraśniewska

Katedra Organizacji i Inżynierii Produkcji, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

Streszczenie. Celem analizy było przedstawienie warunków doskonalenia produkcji rolniczej w gospodarstwach z udziałem różnych form doradztwa. Na podstawie wyników ankiety przeprowadzonej w jednej z gmin wschodniej Polski stwierdzono, że aż ok. 80% producentów rolnych oczekuje doradczej pomocy w zakresie doboru sprzętu technicznego i rozwiązań technologicznych w gospodarstwie, a niemalże połowa jest zainteresowana uzyskaniem szczegółowych informacji o korzyściach towarzyszących akcesji Polski do Unii Europejskiej. W opinii 90% badanych skuteczność pomocy realizowanej poprzez doradztwo rolnicze jest uwarunkowana praktyczną wiedzą doradcy.

Słowa kluczowe: doradztwo, gospodarstwo, sprzęt techniczny, technologia

Wprowadzenie

Istotą doradztwa rolniczego jest pobudzanie i inspirowanie producentów rolnych do podejmowania samodzielnych i nowatorskich działań związanych z wprowadzaniem innowacyjności w sektorze produkcji żywności.

Doradztwo rolnicze jest dziedziną, która podlega dynamicznym przeobrażeniom wraz ze zmianami gospodarczymi oraz społeczno-ustrojowymi kraju, wpływając na poziom rozwoju rolnictwa. Zmiany te powodują ewolucję potrzeb klientów ośrodków doradczych. Pociąga to za sobą przekształcenia organizacji, zakresu działania i finansowania doradztwa rolniczego. Wobec dynamicznych zmian gospodarki żywnościowej, ośrodki wyspecjalizowane w doradztwie rolniczym są inspirowane do tego, by dostosowywać zakres swoich działań do zmieniających się potrzeb rolników.

Celem podjętych badań była analiza warunków doskonalenia produkcji rolniczej w gospodarstwach z udziałem różnych form doradztwa. Jednocześnie, szczególny akcent w analizie położono na określenie preferencji i oczekiwań w zakresie tematycznego obszaru doradztwa w gospodarstwach rolnych.

Potrzeba podejmowania badań dotyczących doskonalenia krajowego rolnictwa w efekcie współpracy z odpowiednio zorganizowanymi i sprawnymi służbami doradczymi wynika z licznych przesłanek, wśród których wymienia się znaczne zapóźnienia cywilizacyjne polskiej wsi mogące stać się poważną barierą procesów modernizacyjnych i przemian związanych z wdrażaniem strategii rozwoju [Duczkowska-Małysz 2007]. Zwrócenie

szczególnej uwagi na zagadnienia doradztwa w kontekście rozwoju krajowego rolnictwa wynika zaś z tego, że doradztwo rolnicze jest elementem systemu upowszechniania wiedzy i postępu w rolnictwie [Kujawiński 1997]. Odbywa się to przez dostarczanie informacji o wynikach badań naukowych, innowacjach technicznych, usprawnieniach organizacyjnych oraz sytuacji ekonomicznej w otoczeniu rolnictwa, a także poprzez działalność edukacyjną [Michałowski 1998].

Materiał i metody

Postawiony cel pracy zrealizowano na bazie badań ankietowych, którymi objęto producentów rolnych na terenie gminy Bełżyce w województwie lubelskim. W badaniach uwzględniono próbę liczącą 160 osób, ustaloną w drodze losowego doboru prostego. Zakres przestrzenny wynikał z potrzeby analizy współpracy z jednostkami doradztwa rolniczego na przykładzie gminy typowo rolniczej z gospodarstwami o małej, średniej i dużej powierzchni.

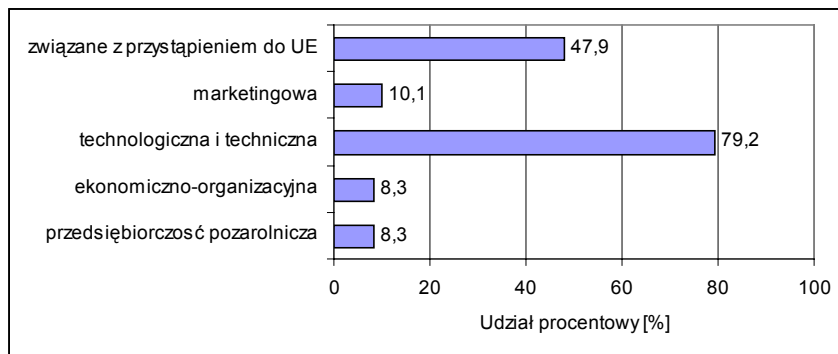
W badaniach uwzględniono dotychczasowe oczekiwania w zakresie doradztwa rolniczego i jego ocenę. Zwrócono uwagę na przyszłe zadania stawiane przed doradztwem oraz wskazano na oczekiwane formy pomocy ze strony doradztwa rolniczego.

W badaniach zastosowano metodę wywiadu bezpośredniego przeprowadzonego na podstawie kwestionariusza z pytaniami zamkniętymi. Do przetworzenia wyników ankiety skorzystano z pakietu statystycznego.

Wyniki badań i ich analiza

Zmiany zachodzące w sektorze rolnictwa powodują zmiany w zapotrzebowaniu rolników na fachową wiedzę. Według badań przeprowadzonych w gminie Bełżyce, rolnicy najczęściej podają – jako źródło fachowej wiedzy w gospodarstwie – wiadomości przekazywane z pokolenia na pokolenie – 89,4%. Fachowe czasopisma rolnicze były wymienione przez ponad 50% rolników, kolejnym źródłem byli sąsiedzi, z udziałem 45,8%. Warto podkreślić, że aż 25% rolników wskazywało jako źródło fachowej wiedzy telewizję, pomimo iż nie została ona wymieniona w ankiecie. W badaniach z 1994 r. aż 58,8% rolników podawało właśnie telewizję jako najważniejsze źródło informacji fachowych [Woźniak 2000]. Ośrodki doradcze były wymieniane zaledwie przez 14,6% rolników. W badaniach przeprowadzonych na terenie Małopolski, potwierdzających wysoki udział telewizji (61%) w dostarczaniu informacji producentom rolnym, stwierdzono równocześnie niewielkie zainteresowanie dostępem do specjalistycznych informacji przez fax, Internet, e-mail i SMS [Cupiał 2006].

Na podstawie ankiety zwrócono uwagę na to, że rolnicy bardzo wysoko oceniają pracę doradcą, szczególnie z zakresu doradztwa technologicznego i technicznego oraz związanego z przystąpieniem do Unii Europejskiej. Są to dwie dziedziny, które najczęściej były wymieniane przez respondentów jako obszary, w których oczekiwaliby pomocy ze strony doradztwa rolniczego. Jak wynika z danych zestawionych na rys. 1, aż 79,2% respondentów oczekuje pomocy technicznej i technologicznej, a niemalże połowa zainteresowana jest uzyskaniem informacji związanych z akcesją Polski do Unii Europejskiej i wynikającymi stąd potencjalnymi korzyściami dla producentów rolnych.

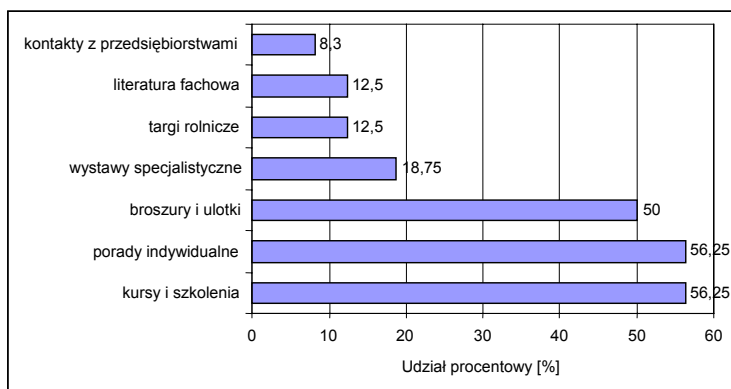
Źródło: badania własne

Rys. 1. Potrzeby w zakresie doradztwa rolniczego na przykładzie gminy Belżyce

Fig. 1. Needs in the field of advisory service on an example of Belżyce province

Wśród badanej populacji w gminie Belżyce 50% rolników zadeklarowało, że nie korzysta z usług doradztwa rolniczego, przy czym dużą część stanowili rolnicy deklarujący stałą współpracę z doradcami – 27,1%. Średnia powierzchnia gospodarstwa korzystającego z usług doradczych częściej niż raz do roku wynosiła 11,8 ha podczas gdy średnia wielkość gospodarstwa nie korzystającego z usług doradczych wyniosła 4,3 ha. Jest to potwierdzenie obserwowanej od lat tendencji, że większe gospodarstwa rolne częściej nawiązują współpracę z ośrodkami doradczymi.

Najbardziej oczekiwanymi formami pomocy w badanej próbie były porady indywidualne oraz kursy i szkolenia. Takiej formy pomocy oczekuje aż 56,25% badanych rolników. Połowa producentów rolnych wymieniła także broszury i ulotki jako oczekiwaną formę pomocy ze strony doradców (rys. 2).

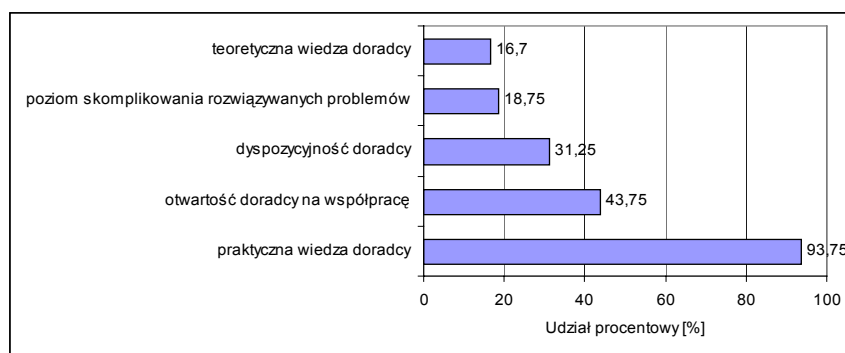

Źródło: badania własne

Rys. 2. Oczekiwane przez producentów rolnych formy pomocy na przykładzie gminy Belżyce

Fig. 2. Expected forms of the advisory service help on an example of Belżyce province

Aby doradcy mogli osiągnąć zadowalające efekty swojej pracy, zdaniem respondentów muszą przede wszystkim posiadać praktyczną wiedzę (rys. 3). Była ona wymieniana przez 93,75% osób. Równocześnie producenci żywności zauważają potrzebę otwartości doradców na ich problemy – 43,75%, i dyspozycyjność doradcy – 31,25%. Stwarza to ogromną szansę prywatnemu doradztwu, które jest bardziej elastyczne i może szybciej reagować na zachodzące zmiany w otoczeniu.

Źródło: badania własne

Rys. 3. Cechy decydujące o skuteczności doradztwa rolniczego na przykładzie wyników ankiety w gminie Bełżyce

Fig. 3. Some features deciding about effectiveness of the advisory service on an example of Bełżyce province

Jedną z podjętych w ankiecie kwestii była analiza zainteresowania producentów rolnych korzystaniem z prywatnych form doradztwa. Jak wynika z badań ankietowych przeprowadzonych w gminie Bełżyce, aż 39,6% respondentów raczej nie skorzystałoby z usług tej odpłatnej formy doradztwa, natomiast 29,15% zdecydowanie twierdzi ze z niej nie skorzysta. Jako podstawową przeszkodę rolnicy wymieniali dodatkowe koszty związane ze świadczeniem takich usług ze strony prywatnych doradców oraz brak potrzeby korzystania z tej formy współpracy wynikający z zadowolenia z pracy państwowej służby doradczej. Zwrócono uwagę na to, że udział rolników chętnych do współpracy wykazuje zróżnicowanie wraz z wielkością gospodarstwa. W przedziale 0-5 ha odsetek rolników, którzy na pewno nie skorzystaliby z usług prywatnych doradców wynosił 35,72%, a tych którzy raczej by z niego nie skorzystali była aż połowa. Jednocześnie, w grupie właścicieli gospodarstw o powierzchni 5-10 ha odsetek ten wyniósł już mniej, bo zaledwie 23%. Największy odsetek rolników, którzy zdecydowaliby się na współpracę z prywatnymi doradcami zaobserwowano w przedziale obszarowym powyżej 10 ha. Wyniósł on aż 42,85%, przy równoczesnej 14,29% odpowiedzi w tej samej grupie obszarowej stwierdzających, iż respondent raczej skorzystałby z usług prywatnej firmy doradczej.

Rolnicy, którzy raczej zdecydowaliby się na współpracę z prywatnymi doradcami najczęściej uzasadniali odpowiedź większą efektywnością i lepszym dopasowaniem się doradców do ich potrzeb.

Wnioski

Analizując wyniki przeprowadzonych badań ankietowych można sformułować następujące wnioski i spostrzeżenia:

1. Producenci rolni przywiązują szczególnie istotne znaczenie do merytorycznego wsparcia w zakresie doboru sprzętu technicznego do gospodarstw. Wsparcie takie może zaliczać się do złożonych zadań. Bardzo bogata gama oferowanych na rynku maszyn i ciągników rolniczych, zróżnicowanych pod względem nowoczesności, specjalistycznego wyposażenia, parametrów eksploatacyjno-technicznych, ceny i innych cech, nie zawsze ułatwia bowiem podjęcie decyzji o wyborze określonego sprzętu technicznego do danego gospodarstwa. Sugeruje to potrzebę wdrażania specjalistycznych programów przystosowanych do wielokryterialnej oceny alternatywnych rozwiązań technicznych użytkowanych w gospodarstwach rolnych, które ułatwiłyby podejmowanie racjonalnych decyzji o wyposażeniu gospodarstwa w sprzęt techniczny.
2. Problematyka doskonalenia produkcji rolniczej w gospodarstwach z uwzględnieniem doradztwa obejmuje bardzo szeroki zakres. Rosnąca koncentracja i specjalizacja produkcji w gospodarstwach stanowią czynniki sprzyjające umacnianiu roli doradztwa w procesie transformacji krajowego rolnictwa.
3. Uwzględniając aktualną sytuację polskiego rolnictwa nie będzie możliwe zaprzestanie funkcjonowania państwowych jednostek doradczych. Jest to wynik przede wszystkim zbyt niskiego poziomu rozwoju rolnictwa, niedostatecznych nakładów finansowych państwa, a także wciąż zbyt niskich dochodów gospodarstw rolnych.
4. W najbliższych latach prywatne doradztwo rolnicze nie powinno wypreć państwowych służb doradczych, tym niemniej jego pozycja może się stopniowo umacniać.
5. Odbiorcy usług coraz większy nacisk kładą na elastyczność doradztwa rolniczego oraz na otwartość doradców na współpracę, co stwarza niewątpliwą przewagę doradztwu prywatnemu.

Bibliografia

- Cupiał M.** 2006. Potrzeby informacyjne gospodarstw rolnych Małopolski. *Inżynieria Rolnicza*. Nr 2(77). s. 185-190.
- Duczkowska-Małysz K.** 2007. Jak być regionem innowacyjnym? Jak budować innowacyjną gospodarkę? Refleksje dla wsi i sektora żywnościowego. *Mat. Konf. nt. Problemy Techniki Rolniczej i Leśnej*. SGGW. Warszawa. s. 21-28.
- Kraśniewska A.** 2006. Analiza możliwości funkcjonowania prywatnych firm doradczych w rolnictwie polskim. Praca magisterska. Maszynopis. Wydział Inżynierii Produkcji. SGGW. Warszawa.
- Kujawiński W.** 1997. Doradztwo rolnicze w zarysie. Centrum Doradztwa i Edukacji w Rolnictwie. Maszynopis. Poznań.
- Michałowski Cz.** 1998. Podstawy doradztwa w agrobiznesie gospodarstw rolniczych. Wydawnictwo Akademii Rolniczej. Maszynopis. Lublin. s. 184.
- Woźniak A.** 2000. Znaczenie informacji w procesie innowacyjno-decyzyjnym rolników i rola doradztwa rolniczego w jej przekazywaniu [w:] *Kierunki rozwoju doradztwa rolniczego w Polsce na tle tendencji światowych*. PAN. IRWiR. Warszawa. s. 93-107.

ANALYSIS OF FARM PRODUCTION DEVELOPMENT ON AN EXAMPLE OF ADVISORY SERVICE IN SELECTED PROVINCE AT EAST POLAND

Abstract. The paper presents the current situation of advisory service in Poland with the special attention to private advisory service. The possibilities of further development of sector are shown. The basic element of the analysis was the market research conducted in Bełżyce region. The results permitted to define personal preferences of farmers in the form and the range of expected assistance of advisory service. They allowed, also, to determine attitude towards the private advisory service.

Key words: advisory service, farm, technical equipment, technology

Adres do korespondencji:

Marek Gaworski; e-mail: marek_gaworski@sggw.pl
Katedra Organizacji i Inżynierii Produkcji
Szkola Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie
ul. Nowoursynowska 164
02-787 Warszawa